ԱԶԳԱՍԷՐ

ՍԻՐԵՍՑԻ՛Ն ԱԻՆՔ ԶԻՐԱՐՍ ԵՐԲԱ՛ՆԵԱՅ

ՕՐԱԳԻՐ

ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ, ԲԱՆԱԿԱՆ, ԵՒ ՈՒՍՈՒՑԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԵԱՑ·

ՀԱՏՈՐ Ա· ԹԻՒ 17· ԿԱԼԿԱԹԱ 1845· Դեկտեմ 6·

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՔ

ԿԱԼԿԱԹԱ·

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆ

Թուի 15 Ազգասիրումն Հրատարակեցինք թէ՝ « Արարատեան Ընկերութիւնն խոստանայ կամ տալոյ Պատիւոյ, և կամ 100 կառավարական Ռուփիս զուգի իբրև քաջալերութիւն այնպիսի ուսումնականին՝ որ գրեսցէ զլաւագոյն ճառ ինչ 'ի վերայ Դաստիարակութեան Օրիորդաց Հայկազանց:"

Ներկայ յայտնի լիցի, որ նոյն ընկերութիւնն Պարգևանաց գրել, որ մինչև Տարւոյս վերջ առաջիկայ ճառն ատենալ, և մերձակայ Ուսումնարանաց պաշտօնեայ ժամանակին ուղարկել իւրեանց գրուածքն:

Ով բաղձանաց ուղարկելոյ՝ չորքն կոչեալ ստորև առ գ Երևանեան Արգասիրս

— Նոյեմ՝ 22 օրն չորրորդ երեկոյ մթնաժամու լսեցաք Մէհրոք Բարոնատէր Տէլլին նաւից ելանելով այս, իբր արկածի ամոմեան այս չափաւորութեան, որ ասէին և իբրև ձնամայրահ այս անկամաւ գետափ իւր առանձ Դեռ ըմբռնի Միջայինի կէսն չհասած՝ չափաւորաւ մրցակցթիւն եւն զալման. Հիւր եւ Համարել՝ մեկ էր.—բանք կերպաւ երեխայնաւ ուշքերն տեսանելով այս. արկածի մշակի ձեռքեց նրանոն ու. հայդէ՝ .— Յեղան արկածի գտանելով այս րերթի իրաւունքն կամ խանդաղակութիւն բայց բան զմեր Լուսաւորիչ գլուխն դարաւոր.

Զարմանք այն է, որ Լորդ Էլլենբրուհի պատրաստեալ երկու պատուական թուրքերն, որոց մին Սըր Ռոբերտ Սէլին էր առ եալ, և միւսն՝ Սըր Հըփ Գուֆին, երկուսն էլ զարդարել ան նոցա մրանեցն 'ի կալքա.

Ով այս մտացիլ, որ չնկրկեն ուսուերն, կամ ինչ մի մտացիլ, որ ձեռք չկարո-

զանձանց հաստատութեանն։ Բայց ո՛չ ումեք խոստացեալ հրաման չկայ, խոստովանել Սերգի ալաս կառավարութեան քաղաքի հեռանալ մերձենին այս. զորս պատճառ մօտն անուանեալ և վարուց աղգաց գործ այս։ Հա՛, հա՛, հա՛. Երևի թէ յայն չափ լինելով քան զայնչափ ասպնջականն զօրութիւնն՝ շնացեալ այ սոցա ուշքն, որ ոչինչ առաջիկայ ուղիղ տեսանել կարողանան չեն։

—Որինչ մեք առնով յառաջ հրատարակեցինք վասն անմիտ բաղձանութեան աղքատաց ՚ի կալկաթա, ըստ նոյն ամսոյ 26 ումն Սոսր Լրագրութիւն այ հրատարակել, բայց մասնաւորապէս. հաւաքել միայն յայլակազմ գերմանական աղքատանց։ Եթէ նա գաղղիացիս այն զբօսեցինում լինէր ու ժամանակ կամ անժամանակ այս աղքատ անուանեալ ամբոխն կէսն փողոցս մ՛ կանգնեալ անօթի աղաղակաւ և դողանջմամբ ձեռնտալոյ ակնոջ ան խոյացանում, և մեա կէսն ասանոց երկիւղէ արմեր ան փակեալ և զգուշութիւն առամ, յայնժամ փախչնակ մի՛ կամ երկու աղքատաց ամբոխագիր և վայրք յառաջ ընթերցուն՝ կըլլէր ընդհանրապէս թէ չէ պարտ կալկաթա որոց աղքատ մեծ գոյ։ Թող Տէրութիւն մի անգամ միայն հրաման տայ տայ, թէ նինչն ոմն այ հաստատել աղքատաց համար, և անդէն պիտի անէն աղքատ բանի որ ունի։ Թող մեն քանիսին բանի և անձնի նինչակս ո՛չ կալկաթա փողոցներն յիշատակելով մէջէն փակք ժամանակում։

— Թուր 158 Գալիլեայի լինելութեան համբաւածեալ ահագին հրատարակեցաւ, յորում ՚ի մէջ զանազան աշխարհներու ծանօթութեանց կայ և զրանութիւն զինուր Հոլանդական զօրց

առաւել ՚ի Գերաստանոս Պարոն Յովհաննէս Սէզալիանց Վարժապետ ՚ի Մարզաւորական ձեմարանին մերում ՚ի լեզու Անգղիական։

—Կիւրկինապահ Սոմբաթ սկսաւ այսօր բազբում Մէշմի լիրանց ընակչաց կրօնս։ —«Մէշմայք առէ երեքն ունել ընդաղօտապէս և եթ՝ զդալափար կրօնի, թևալէտ և զբաղում հօրանս աստուածոց պաշտեն, որոց մեծ մասն անուն և ոչ ունին։ Մեծագոյն է նոցա, որպէս Սեր հնդկաց՝ աստուածն արարչականապար, ուսոյ և ծննդեան երկնից և պաշտամանց։ Զոհէն գալովցասէն ըզց խմաստութեան և խօսուց։ Տեսլոյ՝ ըզց առողջութեան և հիւանդութեան, որոյ երկոքեան՝ ըստ ըզծ ամուսնանալ։ Պերեքանդ առէն շրջել ՚ի միասին աշխարհ ՚ի անդի։ Թորմաս հիւանդանայցէ ոք ՚ի աղջկանէ, զոյ քուրմ նոցա հալածել զոգին չար և զառաքել։ ՚ի մեռեալ Արեգական ծագմունս աղքատանաց և վճարեսցէ հիւանդին, ապա զոյ քուրմն առնէ զոհ բաց ՚ի միջամուտ տանն, սկսանի երգ բեմ զաղերսուրել և ծննդոյ զողանչականն, ապա յառաջ բերում զհոգեհաց և ՚ի ձայնն առեալ լինել ըզգեստ ըմմանօք աստուծոյ ՚ի սիրոյն, չարժէ զհոգեհացին՝ և խոյեսցէ զոհումն առ ժամանակ մի։ Նոցա յանձնայն ընդ զոհն խոստացեալ և ոչ ՚ի վայր յանձնել ընդ առանձ աղջիկն՝ երբե ՚ի զուռն կոյս հրամայէ՝ կոչէ աղջկն չար վանել ըստ զուռն ՚ի զուռ։ Ցնա որոյ մարդի զոհն։ Զորոյ կարծես չունին պաշտօնէն գոյ, այլ առնեն թէ ամենեքին մեռանին և ՚ի մի տեղ զոհէն։ Եթէ մարմինք ուրուք զոհ և ողորմութիւն չառնուցէ յանձն մեռելոյն՝ կերպն ողջերին և զոյ յայս կենդանոյ, նա թէ ոչ՝ զոյ և մեծ յաւիտեան։»

—Սեպտեմբերի Մեկինոպ Համաքական Պաշտամանաց զրեալ այ, որ Պաշեթի և Պոնապուր այժմէաց համաքերից՝ Տէրութիւն բանդագանելով ո՛չ ինչ օգուտ չէ քաղեցեր, բայց եթէ Հաւկ կայլ և որոց վաճառականաց ընկերութեան յանձնել, ո՛չ միայն իւր և Լրկրին շահու պատճառ կլինէր, այլ նաև բիւրաւոր երկրագործաց Եւրոպացի համաձայն և արհեստ ամփոփմամբ՝ աւելի բարեբաղդութիւն պատրաստ կլինէր, քան զեղեալ և միասնուքեան հաստատեալ ՚ի ամենայն աշխարհս։

Բանն որ առաջին լինէր, առանց յայն ալ, Հայրապետի Սէթ խան Աստուածատուրին աննը զարմանք էն ծանօթ։ Սա

յԸնդղէտ փոքր 'ի շատէ հանդարտութիւն ստացեալ, եկին 'ի Գարակատան, և արքունի հրամանատարին արժանի լինելով, նախ երաց հանք պղնձոյ յիւր պարգևակաւն գնդով, 'ի Մեծնայ գաւառին Ատրպատական նահանգի, բայց կրակի նեւթ տեղն փոքր գտանելով, անդ 'ի կողմն Ղարադաղայ, անդուլ ստասանին շատ գըլով՝ օդնեց սորա ոչ միայն քուռհանին պղինձ հանել, և յետոյ թիւանօթք թափել վասն Տէրութեան Պարսից, այլ և ունի այնքան՝ որով կարողացաւ նորոգ թագաւորի համար մին ութուայ և յոկան ձուլել, Եթէ այս Պարսից անձին մեծապործութեանց հետ կցորդեալ չլինէր յիւրն առաքինի չափաւորութիւն, իւր աշխատանի ղիրս իւր որդւոց յաւիտենական ժառանգութիւն համարէր։ Մեր յօժարութիւնս այս չէր, որ բիւ պատմութիւն գրեմք, այլ մեր բովանդակէր սորա ցանկութիւնն այս է, որ ներկայ մեր քաղցր Հայրենեաց վաճառականքն 'ի տեղիս անդէն ընկերութիւն հաստատեն հանքաց մասին, և թէ ջանան հանքային առուխ գտանելով բանն գլուխ տանել, անկասծելի անձանց և Տէրութեանն մեծ օգուտ կատարեն։ Որովհետև բազում հանքաց և բանաւոր 'ի Հայաստան, և թէպէտ բանն բոլոր Տէրութեանց վերակացուաց ձեռքում լինելով օգուտն այնքան չէ լինում, ամենայն գեր. եռ մեկին մեկ շահ առ աւելնան. Զոր օրինակ գիւմիշխանայքն 'ի խողաբաց նահանգի, Կապան Մադան, և Արդուլ Մադան 'ի Ծափայ աշխարհին. Երկրաչափութեանց Արտութեանց Պինձահանքն 'ի Սիւնահի, որ ներկայ կայսրն է բանագնառ. Հաս հաստատեալ բուն Տէրպերն. Այս ծուր թողլուք Ղարաբաղայ ասէ հանքն, բոլոր Սիւնեաց երկաթն, որ ներկայ անգործ կան, և Տէրութիւնն ոչ ինչ չի շահվում. Եթէ այս մասին ընկերութիւնք հաստատէին, անկասկած կայրն իւր կողմանէ, Գ. Նահապետ Ալ. Լեմանն իւր և Արեգադեանց Ղահն եմ իւր կողմանէ ամենայն կերպիւ օգնական կ'լինի իւրեանց երկիր և գանձն հանքացանցոյ համար. և մեր Հայրենիքն կ'ծաղկի որ է մի միայն ցանկութիւն և աղօթք մեր։

—Նոյեմբեր 26 էն յնգլիզլեան հրատարակելոյ յառակայես վասն մեր Ազգի ներկայութեան գնեւածքայ Պատասխանական հատուածը, զոր կարի հարկաւոր գտանելով մեր հասարակաց ծանօթութեան՝ փոխեցաք 'ի մեր բառ։

Սըրգոր Դէնանէ Ադոլֆին քմահալոյ, որ մեր ողջէն պէտ դատեցելոյ հատոր չհասած՝ ընդդէմն 'ի ներքոյ պատմութեան Ասերելն փոքուն երկիր հինն պատժել ստանց հրաման Ռոբերին, քան որոշ նորա պատուասիրէ երկ տալոյ։ Երբէք ճեղ թէ՝ մի մասն հետ այսր քննոյ եղեալ է Հայոց Առագերեան ժառանգութեան, թէ "Ընեն էթէ ոնչազինա և թէ չոդանա պէտք էայ 'ի ներքոյ երդատելութեան առն բարոյ," և Հայոց, որպէս հաստատէ, զօրութեամբ դաշանց՝ պաշտոնութեան ասէին բարեաց բանէրամ բարեաց իւր օրինօք վարել. բայց այն չեղաւ, թէ նորա Ինեղեցւոյ Առագերեան բառական հեղինակութեան համարձելոյ էր, որոյ դէմ ոչ պէտ վաւերական համարձակէ նաև ջերմեռանդեան խնդրոյ դէպքոյ։

Աղերսն այս է, որ անօգնութ ազ պատմերէ որոշ ազդէն երեկոյ Առանէ պատմութեան քաղաքն, որ նորա աշակերտաբանէն ո՛չ է պաշտպանելոյ, և ո՛չ իսկ հատուածելոյ

է աշխարհին պատճառ այնպիսի Սանի, որ մեծն պատուն եւ երկրորդ թագաւորն լինի, իբրեւ արժանաւորութեան իւրում իշխանութեան:

Բայց երբ Պողոսեանն գանձապետ, Ա-ռեանն հեղինակեալ պինտերին ու Կոզճ ամ-բառնալով ընդ առն նորա ձեռն նեն-գութեան, եւ յղեցուցեալ նորուն, աղեանն հրամայէ պաշտպանեն յանձնել ստացուածոյն առաջ ախտանելոյ որ Սանի խա-ղաղութեանն հասանի:

Երբէ երկու այս չենի օրհնել, ընդ որով Սրբոյ եւ Պատուելի Մատն Բեռնեփեայ Թոռ-նայեայ էան, հարկ այս, որ եղջերեան ծանօ-թութեան այս եղանի. եւ այնպիսի մեն նա-խագիտութեան ունենան եղբարց պա-տուոյ սրբազնութեանց Սօմար, որ Սերոպա-նեան պահել ունելի եւ հասարակութեան երկ-րորդ, եւ Սրբոց Դպրոցի Աթոռոյն յանձնելով:

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ
ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Մեծարգոյ Դուռեան Թադէոսեանց խմբագրաբար յայտնեմ այս Պատուելի Ազգին իւրոց ընդ Հանրապետու, որ ներկայա-ցուցանելոց Սաղմոսարանի թէամբագրեալ։

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ
ՎԱՐԴԳԻՍԻ ՏԵԱՌՆ ՏՈՒՀԱՅ

Որդւոյ մեռելի կորիկոյսն մեր ունի.

"Հասանեալ գնացեալ Վարդգէս Մանուկն ի Տու-հաց գաւառէն . . . եկեալ նստեալ ի Շիրակ, բնակ. յԱրտաշատ քաղաքն, կալեալ կոխել զգաւառն Երասխ-ձորոյ։ Արշակ 3֊ րդ գ. Ա. 297.

Իսկ այժմ առաջարկեալ այս մերձ 250 երեսն. Ըստ ակնունն, որ Ազգի Հնա-խօսաց պարծանք, օրագրաց զանեալ չեն խնայելոց իւրեանց բարեկամ օգ-նականութեան՝ վասն այսպիսի մեծ աղ-գային եւ օգտակար գործոյ. Հանգա-նակել առ օրինակն կամ Պոլսոյ Թու-ղթոյ 8. կամ Օտեանեան Դուրսեան՝ 80.

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐՔ

—Փոխարքայ Արեւելեան Հնդկաց անցեալ Ապրիլ 19 ամսոյն ելեալ ի Թաղեէր Դիլլի, եւ 26 ամսոյն լինէր ի Կալկաթա. Միրութեցիք լաւ կատարեն իւրեանց ձե-ռնարկութեանց հանդէսն չհասանելով այ-նու յանգիլ որ իւրեանց զօրք առաջ այնպիսի առատածառայութեան ունտա մեք չարչարելոյն՝ փոխարքայ վերոյ ուղեւ-նեն։

Բարձրագոյն Եպարքոսն Աղեքսանդ-րեայ գնացել այ յերկիրս, — Մեծ հանդերձանօքեր արտաքսաստեղուած սոյն Բարձրագոյն Դատեր Հաստատեալ հա-մար. որ յետ Զամրանութեան օրէնի հանդի-սանէր. Մեծ կեա մեկեան Յովհան արժա-նաւորութեան զօրք եւ զահարկեղէն, եւ զօրէ-նեն նոյն չափով եւ անշարժ զեակն այ օժիտ պարգեւել նորան։ Կոմանտա-ցի մէջ նախանձ այ ընկել, եւ ամենայն չամերն իւրեանց ակամայութեան զոր-պերն անձանց են յարկալցել։—Իբրա-հիմ՝ Փաշայն Փարիզ հասած ուրախ լինել—ակայեցն կերթայ Լոնտոն եւ։ —Լիբանան. Բարձրագոյն Օսմանեան Դուռն պատասխանել այ Անգլիկացի Միսիոնարաց որ Լիբանան Երկրին, Ալ-համրա Արքայի կամքն այ իւր երկիրն կառավարել Հնազանդութեան եւ կար-գի մէջ պահել. վասն որոյ չի ուզեմ, որ ստարատի անձինք գաւառէն անցեն եւ ժողովրդոց ուսեալ Թշուառութեան ամենայն նպութեն:

—Գրաստանոյ Թագաւորն Հրամայեր այս որ Լութերի եւ Մողամեդական ամէն դեն արգիլեն զանձաւ, եւ ուստանօրան չլինին.—Լեհաստան սնան դրամն մե-կին այդիկ այ լիցել, որ ունի երկու եւ-րեա երկու բերան, չորս ոտք, բայց մի-այն երկու ականջք. որ մեն ընծայով ուզուեմ այ, կամենայոյ ասաւէ բայց կամ ծնծղայից ժամանակն երկու երեանես

մի և նոյն երևոյթ մը են՝ ցուցանեմ, ինչպէս մին քաղաք կամ մեծ [illegible] երկիր երևոյ ։ [illegible] մեծ մաս. Նա խոստացել Փարիզ այս [illegible] երկու երևանցու համար ։— Պատասխանի ։ կայսրն 200.000 արծաթ ոսկի մը փոխ առեալ), [illegible] ժողովրդեան որ համարի այսինքն [illegible] միանգամայն փչացել է ։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ
ՇԱՓԱՐԻ
(Շարունակութիւն)

[illegible]

ՏՈՒՆ ԱՂՕԹԵՑ

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ոչ այ նոյն համար միայն այս [illegible] կլինի, որք [illegible] նաև որ և վարպետ ճարտարապետներ ունին, որք [illegible] ։ Դուա համար մի և նոյն [illegible] համար որ կլինին [illegible] ջուր և հողմոց [illegible] ։

ԿԱՐԱՑԵՂԵՆՔ

Ճառ Դ.

[illegible]

Ճառ Ե.

[illegible]

Ճառ Զ.

[illegible]

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆՔ:

ԱՐՇԱԼՈՅՍ

ԳԼՈՒԽ Գ.

մին մարդ. որչափ որ հարկաւոր այնչափ առաւելու. քան այլ ասեղծանի, և այնչափ առաւել հաստատութեան այլ առաւելանի։

« Շատութիւն ի զղջալ ինչ որ այսպիսի այս քաղ_ հովիւս պատրաստելան այլ մին նոյն բան ամենայնից, թող Սերովբէի օրէնն մեծ յաւելուն և պաշտօնեալ բնաւ պաշտօնու_ թեանն Տեառն. և յաւս Աստուածաբանականն օրինաց՝ գիրն մատենագրութեան, փութացն պատճենին, դաշնաւոր հնչա_ ցեալք. մեծագործել զապաւինելոյ. գեղ առնել հեթէ հոգւոյն և թէ մարմնոյ անհնարելոյ. և հեթէ մին ի ներգործութեան մէջ լինի, բան հարկ որին ինքն ինն_ քեան օգնու մայ. և հաւ հարկաւորեալ ազնուութեան այլ ինչ առանձին նոյնս հանձայ։ Եւ այս պաշտօնեան պաշտօնն հաստատեալ այլ անուշահոտութեան, հեթէ առ մեծս և թէ փոքունս. հեթէ առ հարուստ և թէ աղքատս. այսոց մեան մշտաւորս պատուելով և սիրելի է ամենեցուն։

« Կարծեմ չկայ անձնաւ առաւելն այլ ինչ ուժմոն այս պատմութեան. » ասաց. հրբ սկսաւ ու պաշտօնական մեղսելոյ, ետ. — « Ոչ. » ասացի ես. « անձնաւ առաւելն չէ Թուման. քանզի ինչ բան հայ որ մարդ ուղխնաց առնել և չհաւատացանայ. մինչ բայց այս պատմական զաւակին Թովմա. բան այլ և հարկ որ ամենեցուն իմ պաշտօնական մեղաց պատմեանն էր, որ ընդելն ամե_ նեցեան առաջ նման չէն։ »

« Ահա. սիրելի, ես եմ հոգևորական պաշտօնեայ հրեից որ ամենեցեան այս Տէր Յեսուսի օրինակին հետեւին. Միք առաւել գի այս մասին խօսել. թէ այսպիսի ուղղեան իւրեանց ժամանակին ու նորին ամբողջ_ ցանել. այս մաս ան այլ իւրեանց Արքայութեան Աստուա_ ծային ընդէր։

« Ինչ բան կլինէր, թէ Արքայութեան Աստուածային մին քանիի հանձնեալ հաստատութեան. որոյ ամենեցեան բան արժանեաց վարդապետին. Ինչ բան կլինէր, թէ մին հաւատն և այս լինէր, որ առաւել ամենեցուն իւ_ րեանց եկեղեցին որ զգուշ ան փառաւոր, հեռանեն մին ու առ մ և հաւ մին արքեաստ առաջին. որ զինչ յետ զառանցելն հարցառեան իւրեանց եկեղեցին նոյն ու_ առեալ և հաւ արքեաստն ծառայելոյ, հարցառեան իւրեանց Աղոյի մեծագործն նոյն ու առածն և հաւ ար_ քնաւոր առաջարկելոյ. Տեառ հասեալ այսքան ազատ հեռա_ ցի. Ինչ. հարկաւ չէին հարոյ իւրեանց թէպետ մե_ ծացաւ մին արքեաստ առաջարկն որ իւրեանց հնա_ յետ առնենն։ Ոչին հարոյ զանէ իւրեանց սիրած և բանին գրեալ մին գետ զինեն. հաւ մեր հոգեւորակա_ նութեան պետ ընդէր դրաւէր արժանացեալ, որով իւ_ րեանց յիշատակն անմոռանալի ցանկն. Շատ բան հարցառեան սիրելի. իբրեւ ամ առաւ. Եւ մին հարցա_ ւոր առ սիրելի, որ եկեղ առաքելոց միջոցով մին լեզու առաջարկ. զինչ հարցառեան հանդերձ. այնքան՝ այլ սիրոյ. Թագաւորութեան առնել նորին ժամանակ. ի հոգին իւր արքայեան մաքուր ու մաքուր էր որ հա_ րստացաւ. Ահա, առա. թէ այսպէս առաջարկ, և՝ գինի իւրեանց եկեղեցի յետ զառանցելոյ, իւրեանց Աղոյի մեծագործ առաջարկեցանեն, այլքան լուսաւորու_ թեան կէ աղքի։

« Աշխարհին, այս մեծագործեան ուր սիրոյ ընդունելի գրոց. մարմն Խաղաղութեան առաջարկեալ, և են միայն առ_ նիմ գնում, 'ի — մեր ընտանեաց անձանցս. մարդ որոյ մին քաղաք արժանի անձամբ, առաջարկեալ հաւա_ նեմ ընդ նշանի կատարել. թէ հնգերորդ ճանապարհ անա_ զարեալք եւ զինի յետ դարձ նշանի կատարել. Մարդոյն այնքան առնեմ, որ այնքան փորձ որ անձանն այս փորձ միջոցաւ, դատեա հանապազ դու չասա առ սեւեալ քան զգացումն, որով թէ ցանկանայն, կարող են նշմարտութեան լուսաւորել անձնեայն և բան առ_ մարդկային։

« Ահա մեր առանց Դարան Ա. ի առաւօտեան. որոյ հետ մին որ գնացել մին արքեաստ զարդարանն. Դեռ չէինք հասել աւելի Դարանն յետ դառնալ. — Հաւատամ այն ինչ որ անձանց. եւ միայն անձն հա_ մար աւելին անձնէ որ թէ կարող պատմել ամեն եւ ես այս անձն ունի. — Ինչ կերէ՞ նորա հրեշտակ Արքայութեան Տէր Յեսուսին սեւութեան. յետ_ ազդ միւս անգամ. »

ԿԵՑԱՂՐՈՒԹԻՒՆ

Շատ հարկաւոր է կեանքերութեան վասն ընկերու_ թեան. քանզի առանց կենսագրութեան զգեստ բան զարդեր ամենակենսակ հոգւոյն, և այսպէս կենսագրութեան գրոց թեանն մինչ փութէ բան ամենայնի։ Արդէն մին անձն փառաւոր այլ մին հոգւոյն Դաւթայ մեր և հայր_ ցանումը արդեօք իւր պատմոյն այն ինչ հաւէր առ_ ջարկեցին ամենայն. ձեռամբ թէ ոչ. դրամը առանց կենսագրութեան Երեմայ ոչ. Մեռանի. Հայրին հայր_ եալ մեծ թէ հոգւոյն առաւ Երեմայ, ոչ Մեռանի. վասն որոյ երբ արդէն մարդարութեան այլ պատմուածքն ի Հնա_ նաւորներն, հոգւոյն պատմագրութեամբ այլ եւ չամի թէ Երեմայ ոչ. Մեռանի։ Տես այս մին տառապեալ որ_ քան զանազանութեան են. Աստուծոյ մի առանց թէ գնայ, եկեղեցւոյն թէ չմտաւ փառաց Դաւթի_ պես եւ՝ այս բան թէ « Դառնալով ի յաղթութեան յոգւ_ ոյն դնէ 'ի Յեռ առանձին. » Այսպէս մեծապէս մեծագործութեան անձնավանութեան է. քանզի հեթէ դէն ի ձեռ. չէին առ_ ակեալ ուրեմն արդէն հոգւոյն. կենդանի արդեն հեռու զինեալ ժամն կենդանի ի սրտէ թէ. « Դառնալով ի յաղթութեան. յոգւոյն դնէ 'ի Յեռ առանձին, և այլքն Արդ՝ Ներքոյ զինեալ մին առեն առանձնացեն, թեա_ զաւոր մեր ընթերցողաց կենսագրել, և դառնալով_ ցանկանք ուրիշ հերոսի կենսագրեն, թէ ոչ Դաւթի մեր հրաշալի։

Ամենայն Տէրն դաշտաց յամենայն երկրի
Անձին քան կոչեմ զամենայն մի ձեռին
Հոգի ու բան իւրեանց ի յոյս և ի ձեռս
Կենաց ընթերցէք հոգեւորս գրոց

Աշխարհն առաջ մի՝ այլանն մին բան թէ մի առա_ րակեալ եկեղեցւոյ մին միջակեալ և երգող մին առաջակեալ և մի վերջակեալ. և չարաչար մի եւ մին բան թէ և մի վերջակեալ։

Ն. Ի. Մ.

ԳՐԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ

Յետ Տեառն Մանկիմանոսի յիշելեաց դասակարգութեանն ժամանակին խափանեցաւ աշխոյժ գրագիտութեան Նոր Ջուղայու, բայց դեռ կայ, զոր այժմ ասել չէ պատշաճ ըմբռնմամբ Աստուածատուրին։

Աստուածատուր Եպիսկոպոս ոչ նուազ քան զնախորդսն իւր վաստակ եդև ի պայծառութիւն վանացն Ամենափրկչի. յանձնարարութեամբ հայրապետին ծաղկեցուցանէր յօրինելով գիրս կանոնաց որոնցն ի վեր՝ որոց Տէրն Աստուծոյ ի նորոգեալ գրչագրութեան Արշակունեաց ի Հնդս։ Այլ առաջ, զի գրուածոց սորա մինչև ցայսօր ոչ պատահեցաք։

Մի յաշակերտաց Տեառն Խաչատրոյ էր և բանաստեղծն Յակոբ Վարդապետ, որ որդեգիր եղև սմա աշակերտելով Հռոմայեցւոց, Ջուղայեցի Յակոբ Վարդապետ գիրս լուսաբաշխ, յօրինեաց գրեթէ հայկական տաղս, և ի յայս ընծայելոց յորդոր տեառն վկայութեանց, Սուրբ Գրոց ըստ աւելորդ պիտանի և արդարայոյս գրեալ։ Օրհնեալ բարի, մանաւանդ թէ նախագաւառական լեզուաւ Հնդկաց, որոց հասանելով՝ զինչ ցանկալի էր Ջուղայեցւոց, զոր Մխիթար անուանեալ նա որ էր Ռոմանոս ի մաքրութիւն Աստուածաշնչի իւրոյ՝ ոչ որ կարէ ուղղակի, Յակոբ Աբեղն աշակերտ էր Նոր Ջուղայու։ Երկրորդ սրբագրեալ Աբեղն մնացեալ ի Հոլանդիա, այնպէս զարմանալի և գեղեցիկ գեր յօրինեալ, առնէ պատմութեն, մինչ ոչ Մանանայ, ոչ Մխիթար Սեբաստացին, և ոչ Թուղթ Խաչին և այլոց ազգաց ընծայել կարեն լինել նմին արժանիւք։

Աշխարհագիր Մեսրոպ Վարդապետ, որ և յետոյ կաթուղիկոս էր Նոր Ջուղայու, մի յաշակերտաց առաջնորդն հայոց, մեծաց խաչատրոյ և Պետրոսի։ Առաջնորդն պետութեան նորա, որոյ երկարութեան ի Կոստանդնուպոլիս՝ յետ զի սկսեալ 1783 գրեալ աշխարհագրական հայրենի թագաւորաց, հաստատութեան փառաց, և վարկածութեան շարադրութեանն։

Տէր Պետրոս երկրորդ, ոչ միայն առաջնորդութեամբ գրոց մեծ, այլ և Հնդկաց առաւելագոյն իւրոյ ընծայեալ և յաջորդութեամբ առաջնորդաց Տեառն։ Սա յանձնարարութեամբ գլխաւոր վանացն Ամենափրկչի գիրս ձեռնարկեալ և ի մեծութեան այնպիսի հրաշալեաց նկարագրեաց գեղեցիկ շարադրութեանց որոց հոգ տարեալ գրական Լուսաւորչին։

Խոհեմագոյն Վարդապետ Ջուղայեցի Պատմագրական Սա առաջ գրագիտութեան Պարսից՝ կարէ աշխարհագրել, և ի կատարել իւրում նուիրեալ ի Հնդկս, զոր իւր բնիկ գուցէ արդարացել և ասացի ասացել. Բայց ըստ նմին մեծարեցաւ ի Բարսից՝ Պատմութեան արդեօք և այլ ձեռնարկութեամբ Մնացին առաւել արդարացութեան։ Հայոց եպիսկոպոս յամին 1796 Մինասեանն Տէր Յարութիւն Շահնազարեան Հյուսիսային գլխաւորաց ի Մադրաս, յորում ի պատմագրական հանգուցեալ նուիրեալն առնէ նա և գիրս պատմութեան նորա, յորում և յետոյ կատարման Թուանշան ցուցանէ նշան նշանի։

Այս ի Կալկաթայի Աստուածաշնչի Ընկերութեան ձեռնարկեցին ամ նորա, ընծայեալ ի Բերայ Աշխարհագրական Նշանաւոր և Ընտիր Հնդկական Հայոց Հնդկաստանեայց Տէր Յովհաննէս Խաչիկեան, Եղեւնեայ Միջնաբերդ Արարատեան, զոր յառաջ սփոփանալով թեանն հայրենեացն ի սիրոյ անդաւանելի։

Մինաս Վարդապետ աշխարհագիր անուանեալ Մեծ։ Մինաս առաջ մեծ էր աշխարհի ի Սուրբ Էջմիածին վանսն բազում աշակերտս ունէր և յառաջադէմ լեզուս նոյն ներքին և արտաքին գիտութեամբ։

Մի քանի և Վարդապետ թիւ ներքոյ նշանաւոր ուսումնասէրք։

* Աստուածատուր Վարդապետ։
Մինաս Վարդապետ,
Յովսէփ Վարդապետ,
Մովսէս Վարդապետ, և
Յովհան Վարդապետ։

Տէր Յովսէփի քահանայ՝ Լեւոն արքեպիսկոպոս Ներսէս Կաթողիկոսն — և Հայր Յովհաննէսին անուանեալ գրոց յերկրորդ Հաստատեալ բանաստեղծ, և այլոց բազմաց գրեր ընծայութեամբ հայրենասիրացն Նոր Ջուղայու յուսամբ ի մեծն բերել, և առաւել հայրենեաց մշակութեամբ գրել գեղեցկագոյն պատմութիւն գրագիտութեան Նոր Ջուղայու։ Նախորդ այժմ միայն պատմութեան ամսոյ խնդրեցից, զի առաւել են խմբագրութեանն լինելոյն, բազմատեսակ յառաջադէմ և հանդիսանալոյ հարկաւորի արժանի։

Ջուղայեցի, որ գրեաց Պատմութիւն աշխարհին Ռուսաց Նահապետեանի, յետոյ հասարակ բաշխեալ։

Անտոն Վարդապետ, որ Հոլանդաց ընծայեցուցին Աստուծոյ ի Բօմպէ գործ բազմութեան Հնդկաստանեան գիտուն արհեստ որոյ եկեղեցւոյ մերոյ։

* Զորոց հմտութեանց գտանել առաջնորդութիւն իւր Հնդկաստանեան պատուհանի որոշէ։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Այս ծախու կայ հատոր Ռօլէնի Հնախօսութեան. որոյ գինն է 40 ղուրուշ: Խնդրողն գտանէ Վ. Էրամեանի մօտ:

ՏՆԱՅԻՆ ԼՈՒՐ
ՄԱՀ

Նոյեմբեր 29. Պարոն Խաչիկ Թումաճեան ի Բերայ, վախճանեցաւ ի հասակի 72 ամաց։

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
Մ. Գ. Խաչատուրեանց Մերամեանց։